Lời mở đầu

Phép giáo dục có thể phân ra làm hai cách:
1- là có khoa học để dạy cho biết.
2- là phương pháp để tập cho quen.

Đến như việc giáo dục trong gia đình, thuộc về phạm vi khoa học thì ít, mà thuộc về phương pháp tập quen thì nhiều. Cho nên, những người có chức trách về việc quản lí con trẻ, không cứ tinh thâm khoa học cho lắm, chỉ lấy cái phương kinh nghiệm của mình cũng làm cho đạt mục đích được.

Đàn bà là chủ trong gia đình, đứng vào địa vị giáo sư cho con trẻ; nếu không có phương pháp gì để giúp đường kinh nghiệm, làm sao cho đủ bổn phận mình? Và con trẻ lúc còn ở nhà với cha mẹ, nghĩa là chưa đến tuổi cho vào học hiệu, cũng như hạt cây mới nảy, cần phải có người che chở vun xới; nếu cứ để mưa dầm nắng táp, dù có giống tốt thế nào cũng phải vàng úa cằn cọc mà không nảy nở lên được.

Người ta không biết uyên nguyên[1] giáo dục là tự gia đình, cứ mong ủy thác đức tính con trẻ cho ông thầy, thực là một sự vu khoát[2]. Ôi! Đàn bà là người trực tiếp với con trẻ, tính nết con hay, con dở, đều là ở tay người đàn bà; cho nên muốn vị nước nhà dưỡng dục lấy nhân tài, để mưu đường hạnh phúc trong cuộc tương lai, trước phải vị cái gia đình gây lấy nền mẫu giáo.

Đàn bà nước ta, xưa nay hầu hết là chưa có giáo dục, việc dạy con cứ nhà nào theo thói quen nhà ấy, không có lấy đâu làm chuyên khoa, cũng không lấy gì làm phương pháp; con hiền, con ngu, con thiện, con ác, đều là nhờ bẩm tính tự nhiên. Có nhà áp chế con trẻ quá mà con vẫn hư, có nhà phóng túng con trẻ quá mà con cũng khá, đều là không có tài năng tri thức về đường giáo dục trong gia đình.

Dù nay đã có phôi thai nữ học[3], song chưa được hoàn toàn, thì việc giáo dục phổ thông cũng vì thế mà chậm trễ. Vì thế, chúng tôi dịch thuật một thiên: "Đạo dạy con" này, chủ ý thuật những phương pháp phổ thông để cung cấp cho những nhà có trách nhiệm dạy con biết đường ăn ở để dưỡng thành nhân cách cho con trẻ. Việc giáo dục con trẻ có hai phương diện: 1- là thân thể. 2- là tinh thần.

Về đường thân thể chủ cho con trẻ được khỏe mạnh, như đã nói trong sách vệ sinh. Đây chúng tôi chỉ chuyên nói về đường tinh thần, để sửa sang đức tính cho con trẻ.

(1) Uyên nguyên: nguồn sâu, căn nguyên của sự vật.
(2) Vu khoát: viển vông, không thực tế.
(3) Phôi thai nữ học: giai đoạn đầu của việc phát triển giáo dục dành cho phụ nữ.

Chỉ chọn những câu giản dị dễ hiểu làm thí dụ, còn những nghĩa cao sâu, bí áo[1], chưa dám nói đến. Sau hết có dịch thêm một thiên nói về: "Tính chất đàn bà" để kể cho hết cái thông bệnh của đàn bà đối với việc dạy con. Xin các nhà độc giả hãy lưu ý mà xem, và để đàn bà thường đọc, tưởng cũng giúp cho việc gia đình giáo dục lắm.

Nguyễn Bá Học

(1) Bí áo: những điều sâu xa, huyền bí, khó hiểu, thường liên quan đến tri thức uyên thâm hoặc đạo lý cao siêu.

Nói về phận sự đàn bà

Giúp chồng nuôi con là phận sự đàn bà

Bẩm thụ tự nhiên, từ thể cách cho đến tính tình, đàn bà vốn khác với đàn ông. Đàn ông lực lưỡng mạnh bạo, phải gánh vác công việc bên ngoài; đàn bà yếu ớt nhu mì, phải đảm đang công việc nội trợ. Vậy giúp chồng nuôi con là phận sự đàn bà, không còn nghi nghĩa[1] nữa.

Đang buổi văn minh tiến hóa, có người nói: "Đàn bà chẳng những giúp chồng nuôi con, còn phải lo việc doanh sinh[2] nữa, cho nên ngày nay đàn bà Âu Mỹ đều đua tranh nhau, tranh cạnh vào việc mưu sinh càng ngày càng thịnh, đến nỗi có người không chịu lấy chồng, không chịu sinh con, để tranh cạnh với đàn ông trong đường kinh tế, đường chính trị, cũng là một cái văn minh lưu tệ[3]". Cứ lấy lẽ phải mà nói, đàn bà cứ làm cho hết phận sự mình cũng đã là đủ. Muốn cho đàn bà giữ hết

(1) Nghi nghĩa: ý nghĩa chưa chắc chắn.
(2) Doanh sinh: mưu sinh, buôn bán, gánh vác kinh tế gia đình.
(3) Lưu tệ: cái tệ hại được lưu truyền lại.

bổn phận, phải có giáo dục, muốn có giáo dục phải có giáo khoa, để làm tiêu chuẩn.

Hạnh phúc trong gia đình được sum họp vui vẻ là nhờ tay đàn bà; con trẻ sinh ra dù có chất tốt thế nào, hễ không được người mẹ biết dạy, cũng không được thân thể khỏe mạnh, đức tính hoàn toàn. Vậy biết đàn bà không có giáo dục, không làm được hết bổn phận, như thế chẳng những hỏng một thân mẹ, mà hại cả đến con, thực là một sự không may cho xã hội.

Thế nào là hiền mẫu?

Việc giáo dục con trẻ phải đủ hai mặt: trong là đức tính, ngoài là thân thể. Việc giữ gìn cho thân thể con trẻ được mạnh khỏe đã dạy trong các sách vệ sinh. Còn về đức tính con trẻ phải có tập luyện từ lúc tấm bé cho đến trưởng thành, phải lưu tâm từng việc, chủ ý từng điều, không nên sao lãng một chút nào, mới có ngày nên công được.

Công việc đàn bà giúp đỡ người chồng đã là khó nhọc; khó nhọc bao nhiêu, sau được vẻ vang bấy nhiêu. Đến việc dạy con lại càng khó nhọc hơn nữa, đến ngày con khôn, con khá, thì mẹ càng được hả lòng phỉ chí[1]. Quý hóa thay! Là cái nghĩa vụ đàn bà! Đã lấy giọt máu đỏ sinh con, lấy giọt sữa trắng nuôi con, lại tổn phí bao nhiêu tinh thần, tâm lực về việc giáo dục cho con;

(1) Hả lòng phỉ chí: thỏa mãn được ý nguyện, đạt được điều mong muốn.

đối với nhân loại, đối với xã hội, đối với nước nhà đều có công cao đức lớn!

Chốn gia đình ấy là nơi chế tạo ra nhân tài: kẻ ra làm quan phù đời giúp nước; kẻ đi tu hành, giảng đạo truyền giáo; cho đến kẻ ra làm nghệ này nghiệp khác, phát minh ra các học thuật mĩ thuật; nên những kẻ có tài có đức, tạo phúc cho loài người, lập công với xã hội, mà tạo nhân[1] thực tự khi tấm bé từ trong tay mẹ mà ra. Cho nên những nhà có đàn bà mà không biết dạy con để con yếu con hư, chẳng những là sự vô phúc trong gia đình, còn hại lây đến xã hội.

Vậy đàn bà phải sửa sang đức hạnh cho nên người hiền thuận, để làm gương cho con; nhất là khi con đã có trí khôn, mình phải giữ ý từ từng việc làm lời nói; như thế mới gọi là hiền mẫu.

Giữ bổn phận mình

Bổn phận đàn bà là giúp chồng nuôi con như đã nói trong tiết trước thực là điều giời đã phó thác riêng cho mình. Thân phận đàn bà ở đấy, sự nghiệp đàn bà ở đấy, hạnh phúc trong gia đình cũng ở đấy, lọ là còn phải cầu đâu. Mấy nhà phú quý cứ giữ thói kiêu căng, không chịu khó nhọc. Lúc con còn nhỏ, giao việc bú mớm ẵm bế cho vú sữa con đòi; lúc con lớn khôn, giao việc giáo dục cho thầy học. Tưởng thế đã là hết đạo sinh thành, còn con

(1) Tạo nhân: gây ra nguyên nhân.

hay con dở là nhờ cái tư chất nó. Như thế gọi là đạo cầm thú, biết đẻ mà không biết nuôi.

Có kẻ lấy nê còn phải gánh vác công này việc khác, không có lẽ chỉ chăm chăm một việc dạy con. Sao không nghĩ giáo dục với tảo tần, thì việc nào khinh, việc nào trọng. Vả chăm chỉ cho con được thân thể tráng kiện, đức tính hoàn toàn, lại là một cái công đức lớn lao trong nhân loại. Bởi đó mà suy, trong xã hội nào có lắm người ốm yếu tàn tật, lắm người tội ác xấu xa, cũng là vì đàn bà không biết giữ bổn phận.

Có người nói: "Con trẻ lúc mới 5, 6 tuổi, còn đồng tính[1], chưa đủ trí khôn mà giáo dục". Ấy là điều lầm quá. Phải biết rằng: việc dạy trẻ như kẻ trồng cây, lúc cây còn non dễ uốn, dễ nắn, chăm chỉ bón xới, thì cây còng eo thế nào cũng nên ngay thẳng tươi tốt. Phương ngôn có câu rằng: "Bé không vin, cả gẫy cành".

(1) Đồng tính: Tính loại giống nhau, như con trai với con trai, con gái với con gái.

Nói về đàn bà phải làm thế nào cho hết phận sự?

Giáo dục con trẻ cứ theo cái trình độ giáo dục của người mẹ

Việc giáo dục con trẻ quan hệ ở người mẹ đã nói như chương trên. Vậy người mẹ phải có tư cách thế nào cho xứng đáng? Phần nhiều đàn bà không biết phận sự mình là gì, dù có biết cũng không trọn vẹn, cũng là vì học thuyết xưa nay có nhiều điều khuyết điểm. Như nói: "Chưa có ai học nuôi con rồi mới lấy chồng". Bằng nhường cho việc nuôi con là sự tự nhiên như loài cầm thú. Cũng có khi đất sỏi mà sinh trạch vàng, người khôn không cứ nòi giống; song phần nhiều con nhà không có giáo dục là con nhà hư. Kẻ thấy con hư con dại không biết trách mình vụng dạy, chỉ oán giời phú bẩm bất lương, cũng là một điều khả quái[1].

(1) Khả quái: đáng ngạc nhiên, kì lạ, khó hiểu.

Có người bẻ bác[1] cho đàn bà rằng: "Đàn bà là chủ trong nhà, còn có công này việc khác, không có lẽ cứ cả ngày ngồi kèm đứa con để giảng đạo đức, sửa tính nết, chẳng qua phải có ít nhiều học thức, có tính nết thành thực lấy đạo từ huệ mà nuôi con. Tư cách đàn bà như thế là đủ". Việc giáo dục có đâu giản dị như thế. Trình độ giáo dục của người thụ giáo[2] cứ theo với trình độ giáo dục của người thi giáo[3] làm chừng. Tri thức người mẹ càng cao, thì phép giáo dục càng lương hảo[4]. Nếu tính tình từ thiện, mà tri thức hẹp hòi, dù muốn thi giáo dục mà phải đứa con ngu ngoan[5], hẳn có nhiều chỗ chướng ngại.

Có người lại bẻ bác cho đàn bà rằng: "Đàn bà chỉ nên có lòng từ ái[6] để mà nuôi con, chẳng lo phải khôn ngoan cho lắm mới là mẫu đạo. Vì đức từ ái của mẹ đủ làm cho cảm hóa lòng con". Lời nói ấy lại càng không có kinh nghiệm. Xưa nay những người lành quá hay hóa ngu, không biết phán đoán nết ở việc làm của con trẻ. Có người nịch ái[7] quá, con dở vẫn nghĩ là con hay; có ai kể tính hư nết xấu của con, lại tìm điều mà che chở. Cũng vì lòng yêu con quá làm cho u ám cả lương tâm. Điều ấy những bậc cao minh cũng hay mắc phải, huống chi là kẻ tầm thường.

(1) Bẻ bác: phản bác, bác bỏ, dùng lý lẽ để phủ nhận hoặc chỉ trích một quan điểm, ý kiến nào đó.
(2) Thụ giáo: tiếp nhận sự giáo dục, dạy dỗ hoặc cảm hóa.
(3) Thi giáo: thực hiện việc giáo dục.
(4) Lương hảo: tốt đẹp.
(5) Ngu ngoan: không có tri thức.
(6) Từ ái: yêu thương một cách nhân từ, hiền hậu, bao dung.
(7) Nịch ái: yêu thương một cách nuông chiều, thái quá.

Người mẹ và người cha đều có quan hệ về việc giáo dục cho con trẻ

Đức tính có cương nhu, cương là có can đảm, có quyết đoán, nhu là có ôn hòa, có tri thức luyện tập cho con trẻ, đủ hai đức ấy mới là người hoàn toàn. Tính tình đàn bà có nhu mà không có cương, phải nhờ tính tình cương nghị của người chồng mới cảm hóa cho con trẻ được. Hãy xem một câu thí dụ như sau này:

Một hôm, mẹ đem con ra chơi vườn, thấy con sâu trên cây rơi xuống đất. Mẹ bảo con giết con sâu cho nó khỏi hại cây cối. Đứa con thấy con sâu quằn quại không dám giết. Mẹ bảo con lấy miếng đất phủ lên con sâu mà xéo. Đứa con tưởng đến lúc con sâu phải xéo sẽ vãi ruột ra mà chết, lại ghê chân không dám xéo.